

**МОВНЕ ВИРАЖЕННЯ ЕГОЦЕНТРИЗМУ
В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ ПРОСТОРИ**

У статті розглядається поняття «мовний егоцентризм»; з'ясовується специфіка розвитку та функціонування «Его»; досліджуються вербальні маркери егоцентричності в американському поетичному мовленні.

Ключові слова: мовний егоцентризм, Его, поетичний текст, суб'єктивність, мовний знак, дейксис, егомаркер

The article deals with the concept "linguistic egocentrism"; the specifics of the development and functioning of "Ego" are clarified; verbal markers of egocentricity in American poetic speech are investigated.

Key words: linguistic egocentrism, Ego, poetic text, subjectivity, linguistic sign, deixis, egomarker

Антропологічна переорієнтація мови наближає лінгвістику до питань егоцентризму, де людина є найвищою умовою здійснення комунікативного акту, а мова – життєво потрібним органом, що стимулює духовний потенціал особистості до багатовікового безустанного розвитку. Наразі у мовознавстві еволюційна модель егоцентризму представлена значними змінами реалій людського повсякденного досвіду, ідеалістичними уявленнями людини про власну значущість і неповторність її соціальної, фізичної та духовної природи, рефлексивною діяльністю особистості, а також високим рівнем суб'єктивності [3, с. 67].

У світлі лінгвістичних досліджень егоцентризм – це унікальна здатність мовця-індивіда, як деміурга комунікативно-сміслових аспектів висловлювання, пізнавати та осмислювати явища об'єктивної реальності. Однією з найважливіших рис егоцентризму є факт присутності суб'єкта мовленнєвої дії, його особливості функціонування та вираження у процесі використання мови. Феномен мовного егоцентризму тісно переплітається з категорією суб'єктивності, що допомагає з'ясувати експліцитні та імпліцитні потреби мовця [3, с. 71]. У такий же спосіб знаходить свій вияв людське Его, яке репрезентує індивідуальну, унікальну, егоцентричну, своєрідну сферу носія лінгвального досвіду. Его (Self-expression) – це ядро духовності, активної конститутивної інтенційності, що увиразнює особистісний відтінок присутності мовця, і тим самим наповнює вираз суб'єктивними смислами, які формують егоцентричну модель мовленнєвої ситуації [6, с. 8].

Мовний егоцентризм є складним багаторівневим механізмом, що реалізується у вигляді вказівки на творця лінгвальної діяльності у сукупності із темпорально-локативними координатами. За словами Н.В. Петренко, «Я-простір» утворюють специфічні дейктичні компоненти, елементи мовного коду та особливі знаки, які набувають смислового наповнення в процесі комунікативної ситуації, а їх значення цілком залежить від точки огляду мовця-суб'єкта [4, с. 17].

Дослідження дефініційного спектру мовного егоцентризму з урахуванням своєрідності його еволюційного складника «Его», дає змогу виявити і класифікувати його історико-типологічні та семантико-когнітивні особливості репрезентації у віршованих текстах американської поезії:

- вербалізація поглядів і уявлень про оточуючий світ крізь призму самосвідомості;
- наявність двоїстої природи;
- історико-культурна та соціальна маркованість, як індикатор еволюції оперативного-змістового складника «Его»;

- високий рівень суб'єктивності;
- насиченість висловлювання дейктичними одиницями;
- наявність семантичного протиставлення;
- модальність виразу;
- пластичність та гнучкість змістовно-сміслових меж;
- експліцитна/імпліцитна вказівка на мовця-суб'єкта;
- багатшаровість: рецептивно-комунікативний, предметно-почуттєвий, образно-асоціативний, емоційно-смісловий, знаково-символічний рівні;
- кенотипність;
- самореферентність висловлювання;
- наявність тематичних ліній;
- знаковість, як основа декодування суб'єктивних смислів [5, с. 15].

Найважливішим досягненням лінгвістів-когнітологів ХХІ століття стає визнання мовного егоцентризму «цілісним раціональним утворенням», оскільки сприяє експлікації емотивних смислів, враховуючи мовну картину автора та тяжіє до образності, асоціативності. Слідом за Н.О. Ємець, его-орієнтований простір американського поетичного мовлення репрезентує лірично-особистісні замисли і наміри автора, таким чином продукуючи індивідуально-авторську модель світу з безперервним в ній двигуном «Его». Вказана самореферентність проявляється в помислах, переживаннях, задумах і бажаннях автора. Більше того, поетичне Я відбиває авторське стрижневе утворення «Я-концепцію», у структурі якої паралельно функціонують ментальні і вербальні засоби експлікації самореферентних смислів та індивідуально-авторської присутності у тексті. Так, у річищі американської поезії за рахунок спорідненості з іншими номінативними одиницями, ситуативних і контекстуальних умов, встановлення міжтекстових зв'язків, здійснюється інтерпретація поетичної реальності, з упорядкуванням суб'єктивних, Я-центричних намірів та ідей автора [2, с. 232].

Українська дослідниця Л.І. Белехова вважає, що експлікація егоцентричної моделі світу, як потужного багатовимірного утворення, відбувається через засоби художньої виразності, різнотипні мовні елементи та структурну впорядкованість поетичного тексту, зважаючи на жанровий, текстовий, комунікативний та концептуальний аспекти в її ієрархічній структурі. У зв'язку з цим мовні та мовленнєві засоби вираження егоцентризму з урахуванням системи творчих принципів, слугують моментом відліку для виявлення егомаркованих контекстів та суб'єктивного змісту у віршованих текстах американської поезії [1, с. 69-82].

У такий же спосіб можна зробити висновок, що в основі формування егоцентризму лежать вербальний та концептуальний вектори, що увиразнюють суб'єктивну сферу поетичної свідомості автора, тим самим підсилюючи самореферентні смисли висловлювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белехова Л. І. Різномасштабне дослідження поетичного мовлення. Херсон : Айлант, 2018. 180 с.
2. Ємець Н. О. Лінгвістичне втілення концепції особистості в поетичному Я. *Наукові записки. Серія "Філологічні науки (мовознавство)".* Кіровоград: РВВ КДПУ ім. Винниченка, 2013. Вип. 118. С. 230–235.
3. Ємець Н. О. Тенденції еволюції концептуального простору EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть: соціокультурний аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія "Філологія. Соціальні комунікації"*. 2020. Т. 31(70). № 1. С. 67–72.
4. Петренко Н. В. Займенник у віршованих текстах американської поезії : когнітивно-семіотичний та лінгвосинергетичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

- канд. філол. наук. : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Наталія Володимирівна Петренко. Харків, 2008. 20 с.
5. Пилипак В. П. Антропоцентричні та егоцентричні концепції в лінгвістиці. *Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць* / Укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2009. Випуск 18. С. 14–17.
 6. Morillas J. The Concept of Self: Some Cognitive-Cultural Considerations Concerning its Categorization and Expression in Spanish and English. URL: http://elies.rediris.es/Language_Design/LD2/morillas.pdf (дата звернення: 20.07.2022).

Рекомендує до друку науковий керівник доцента Поторій Н.В.